

O'qish savodxonligi

II qism

2

novda
multimedia

@ELEKTRON_DARSLIKBOT dan yuklab olindi.

U.B.Aydarova

O'qish savodxonligi

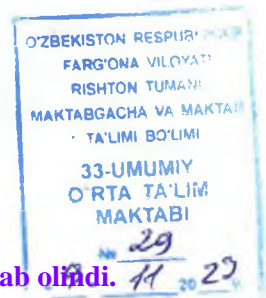
2-sinf II qism

Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun darslik

Ta'limni rivojlantirish markazi huzuridagi ilmiy-metodik
kengash tomonidan tavsiya etilgan.

Toshkent – 2023

UO'K 808.545(075.3)
KBK 74.202.5ya72
A 38

U.B.Aydarova
O'qish savodxonligi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
2-sinfi uchun darslik. II qism. / **U. B. Aydarova** – Toshkent:
"Novda Edutainment", 2023. – 80 b.

Taqrizchilar:

Sh. Y. Muslimova – Toshkent shahridagi 328-umumiy o'rta ta'lim maktabining oliy toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi;

M. I. Xo'jayeva – Toshkent shahridagi 142-umumiy o'rta ta'lim maktabining birinchi toifali boshlang'ich sinf o'qituvchisi.

Shartli belgilar:

Yodda tuting

Guruh bo'lib ishlang

Savollarga javob bering

Diqqat bilan o'qing

Izohli lug'at

Tinglang

Bu qiziq

Topshiriqni bajaring

Uyga vazifa

Aziz o'quvchi!

Kitob o'qishda hikmat ko'p. Keng dunyoqarash va bilimga ega bo'lishda kitobning ahamiyatini hech narsa bilan qiyoslab bo'lmaydi. Kitob o'qish aqlni charxlaydi, so'z boyligini oshiradi, xotirani mustahkamlaydi, tasavvurni kengaytiradi, ijodkorlik qobiliyatini rivojlantiradi va insonlarni yaxshilik qilishga undaydi.

Qo'lingizdagi ushbu kitob sizga chin ma'noda do'stdir. Darslikda berilgan hikoyalar, she'rlar, ilmiy-ommabop matnlar, badiiy asarlardan parchalar, xalq og'zaki ijodi namunalari sizning tevarak-atrof haqidagi bilimlaringizni kengaytirishga yordam beradi.

Ushbu darslik bilim cho'qqilarini egallashda yo'lingizni yorituvchi mayoq bo'lib xizmat qiladi degan umiddamiz.

Yangi bilimlar sari olg'a!

Omad yor bo'lsin!

IV bo'lim.

Hunar – zar, kasb – gavhar

She'riy topishmoqning javobini toping.

Qo'l mehnatin ishga solar,
Buyum-narsa yasashga.
Kimdir ular, ayting-chi?
Albatta, mohir ...

Maqolni o'qing va mazmunini izohlang.

Ota hunari – ga meros.

Hunarmandning i butun.

 1 ga 70 hunar oz.

O'zbek milliy hunarmandchiligi

O'zbekiston hududida hunarmandchilik juda qadimdan rivojlangan. Shunisi qiziqki, har bir joy yoki hududda hunarmandchilikning qaysidir turi

ko'proq rivojlangan. Bunga ularning yashash tarzi, ehtiyoji, urf-odati hamda u yerda mavjud bo'lgan xomashyo turlari sabab bo'lgan.

Marg'ilonda ipakchilik rivojlangani sababli o'zining kamalakrang atlas-u adraslari bilan dunyoga dong taratgan. Xiva yog'och o'ymakorligi va gilamdo'zligi, Buxoro zargarlik va zardo'zlik buyumlari, Toshkent

duradgorlik, Chust pichoqchilik va do'ppido'zlik, Rishton kulolchilik, Andijon tandirchilik, Qarshi so'zanachilik, Termiz kashtachilik, Samarqand temirchilik, Nukus ko'nchilik buyumlari bilan mashhur.

O'tmishda bir xil hunar bilan shug'ullanuvchi kishilar bir mahallada yashashgan. Shuning uchun misgarlar, to'quvchilar, pichoqchilar, zargarlar, do'ppido'zlar, tandirchilar singari mahallalar vujudga kelgan.

Bobomiz Amir Temur uzoq mamlakatlardan turli kasb egalari va hunarmandlarni

keltirib, yurtimizda hunarmandchilikni rivojlantirishga hissa qo'shgan. Hozir ham yurtimizda qo'l mehnati bilan turli buyumlarni yasaydigan usta hunarmandlar ko'p. Yurtimizga kelgan mehmonlar hunarmandlar yasagan buyumlarni tomosha qiladilar. Sayyohlar shu tariqa Vatanimizning tarixi, urf-odatlarini bilan tanishadilar hamda qiziqarli ma'lumotlarga ega bo'ladilar.

1. O'zbek milliy hunarmandchiligi haqida nimalarni bilib oldingiz?
2. Kimlarni hunarmand deb ataymiz?
3. Matnda hunarmandchilik turlaridan qaysilari tilga olingan?
4. Hunarmandlar nimalar yasaydi?
5. Nima uchun hududlarda hunarmandchilikning qaysidir turi ko'proq rivojlangan? Fikringizni ayting.
6. Matnda Amir Temur bobomiz haqida nima deyilgan?
7. Sayyohlar hunarmandlar yasagan buyumlar orqali qanday ma'lumotga ega bo'ladilar?

mohir – yuksak mahoratga ega
hunarmand – qo'l mehnati bilan turli
narsa-buyum yasaydigan mohir usta
ko'nchilik – hayvon terisidan charm
tayyorlaydigan hunarmandchilik turi

Matnni o'qing.
Matnning har bir qismiga sarlavha qo'ying.
Matn qismlari mazmunini qayta so'zlab
bering.

Quyidagi rasmlarga izoh bering.

Ganchkorlik – ganchda ishlash hunari sanaladi. Undan binolarni bezashda, me'moriy detallar ishlashda, devor va shiftlarni suvashda, bezak shakllar hamda o'yma naqsh va tasvirlar yaratishda keng qo'llaniladi.

Kandakorlik – o'ymakorlikning metall buyumlarni o'yib, chizib, naqsh yoki tasvir ishlash sohasi.

Quroqchilik – turli rang va shakldagi mayda mato bo'laklarini bir-biriga ulab, buyum va bezak yaratish san'ati.

Matnni o'qing va mazmunini so'zlab bering.
Siz yana qanday hunarmandchilik turlarini bilasiz?

1. Rasmda qaysi kasb-hunar egalarini ko'ryapsiz?
2. "Har kasbning o'z gashti bor" deganda nimani tushunasiz?

Ishlagan charchaydi

Ishlaganlar tishlaydilar,
 Yashaydilar,
 Terlaydilar.
 Ishlab-ishlab,
 Charchaydilar.
 Charchashlarga bo'lar ekan
 Turli sabab.
 Ba'zi bir xil charchashlarni
 O'tay sanab:
 Chilangarning ishi og'ir –
 Charchar qo'li.
 Pochtachini charchatmasmi
 Bosgan yo'li?
 Haydovchining ko'zlariga
 Keladi zo'r,
 Kecha-kunduz ko'rish qiyin
 Televizor.

Po'lat Mo'min

O'qituvchi dam oladi
Tanaffus chog'.
Kimlardadir og'riydi bel,
Charchar oyoq.
Paxtakorning ishi tig'iz:
Ekar, terar.
Chopiq chog'i paykallarda
Rosa terlar.
Do'konlarda sotuvchilar
Erta-yu kech,
Yuk ko'tarar,
Yurar, tortar,
Tinmaydi hech.
Olimlarda charchar asab,
Toliqar bosh.
Charchaganday tuyiladi
Oqshom, quyosh...
Charchashlikning g'alatisi
Bordir yana:
Og'zi charchar kimki bo'lsa,
Mahmadona.
Ochofatning charcharmikan
Qorni sira?
Charchamaydi,
Charchatadi.
Ishlab, terlab charchamoqlik
Rohat juda.
Na terlash bor,
Na charchash bor –
Bekorchida...

1. She'rni ifodali o'qing.
She'rda qaysi kasb-hunar egalari tilga olingan?
2. Turli kasb egalari qanday ishlar bilan shug'ullanadilar?
3. She'rda ishchan odamlar haqida nima deyilgan?
4. G'alati charchash deganda nimani tushundingiz?
5. Nima uchun bekorchida charchash hissi bo'lmaydi?

paykal – ariq, yo'l bilan ajratilgan katta ekin maydoni

Maqollarni o'qing. Mazmunini izohlang.
Kasb-hunar haqida yana qanday maqollar bilasiz?

**Tekin boylik axtarguncha,
O'zingga bop hunar top.**

**Qunt bilan o'rgan hunar,
Hunardan rizqing unar.**

Maqol nima?

Maqol – xalq og'zaki ijodi janri, qisqa va lo'nda ifodalangan hikmatli ibora, chuqur mazmunli gap.

Harflarni o'z o'rniga qo'yib, so'zlarni o'qing.
Topgan so'zlaringizdan gaplar tuzing.

chigarlan	dakankor	oshfarr
ichituv'o'q	do'zarz	poshaz
ulkol	bonbog'	sarroshta
do'zpid'o'p	foshikor	chituvik

Tez aytish.

***Belbog'ini belga bog'lab,
Bog'bon bobo bog'ga bordi.***

She'ni ifodali o'qing. Oila a'zolaringiz qaysi kasb-hunar egasi? Bu haqida bilib oling.

Sizningcha,
mohir rassom
bo'lish uchun nimalar
qilish kerak?

Topishmoqning javobini toping.

**Sirti tayoq,
Ichi bo'yoq.**

O'ylab ko'ring-chi, sehrli qalam bo'lishi mumkinmi?
Nima uchun?

Sehrli qalam

Turg'unboy G'oyipov

Alijon dadasi bilan tog'asinikiga mehmonga bordi. Tog'asi rasm chizayotgan ekan. U chizgan olmalar shoxlarida xuddi tebranib, uzilib tushayotgandek, qushlar bo'lsa, xuddi sayrab yuborayotgandek tuyulibdi.

Ularga qarab Alijonning juda zavqi kelibdi. "Iya, bu ajoyib qalam ekan-ku, bunday qalamni qayerdan topsa bo'larkan?" – deb o'ylabdi.

Oxiri Alijon:

– Tog'a, qalamingizni berib turing! Birpas turib keltirib beraman, – debdi.

Tog'asi, "qani, jiyanim qalamni nima qilmoqchi ekan?" – deb o'ylabdi-da:

– Ha, mayli, ola qol, – debdi.

Alijon qalam bilan qog'oz olib ko'chaga yuguribdi. U bolalarga qalamni ko'rsatib:

– Bolalar, ko'ryapsizlarmi, mana bu sehrli qalam, – deb maqtanibdi. – Xohlagan narsalaringizni qoyil qilib chizib tashlaydi. Qani, aytinglar, nimaning rasmini chizib beray?

Bolalar hovliqib: "Parovozning rasmini chiz", "Otni chiza qol", "O'rdak chizib ber", "Tarvuzni chiza qol", – deb chuvillashibdi. Alijon:

– Shoshmanglar, hozir sizlarga otning rasmini chizib beraman, – deb chiza boshlabdi. Biroq chizgan rasmi sira otga o'xshamabdi. Alijon qattiq xijolat bo'libdi. "Bu qalamga nima bo'ldi, chiza olmayapti-ku?" – deya hayron bo'libdi. Shu payt bolalarning yoniga uning rassom tog'asi kelibdi. U Alijonga qarab kulib:

– Qalamga hech narsa bo'lgani yo'q. U qalamligicha turibdi. Bunday qamlar hammada ham bor. Biroq yaxshi rasm chizish uchun ko'p mashq

qilish, o'qish, o'rganish kerak. Gap qo'lingning chizishga o'rganmaganida, xolos, – debdi.

Hamma bolalar: “To'g'ri, dunyoda sehrli qalam yo'q, lekin mohir qo'llar ko'p. Gap qo'lni o'rgatishda!” – deya tog'asining gapini ma'qullashibdi.

Shu kundan boshlab, Alijon har kuni qo'lga qog'oz, qalam olib rasm chizadigan bo'libdi. Shunday qilib, hozir Alijon rasm chizishda tog'asidan qolishmas emish.

1. Alijon nimadan zavqlandi?
2. Nima uchun u tog'asidan qalam so'radi?
3. “Mohir qo'llar” deganda nimani tushunasiz?
4. Hikoyadan qanday xulosa chiqardingiz?
Fikringizni izohlang.
5. Matndan Alijon va tog'asining aytgan gaplarini topib o'qing.

Matndan quyidagi so'zlar bilan boshlanadigan gaplarni topib o'qing.

U chizgan olmalar...

Xohlagan narsalaringizni...

Biroq yaxshi rasm...

To'g'ri, dunyoda sehrli...

Shu kundan boshlab...

Rassomga nimalar kerak?

Tushirib qoldirilgan so'zlarni o'z o'rniga
qo'ying va maqollarni o'qing.

Avval _____, keyin _____.

Avval _____, keyin _____.

Foydalanish uchun so'zlar: bil, o'rgan, qil, o'rgat.

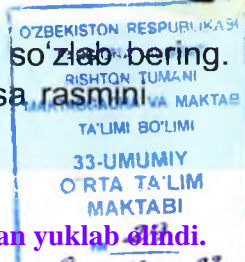
Tez aytish.

**Ra'no rasmlariga
rang-barang rang tanladi.**

Hikoyani o'qing. Mazmunini so'zlab bering.
O'zingiz ham yoqtirgan narsa rasmini
chizishga harakat qiling.

Ayting-chi, Akmal nima haqida o'ylayapti?
Rasmlarga qarab, javobingizni izohlang.

Kim bo'lsam ekan?

Umida Aydarova

Mirfayz maktabda 2-sinfda o'qiydi. U juda tirishqoq va bilimli bola. U har kuni biror yangilikdan xabar topmaguncha tinib-tinchimaydi. Agar biror ishni qilgudek bo'lsa, uni puxta va sidqidildan bajaradi. Mirfayz barvaqt turib oladi-da, maktabi tomon

oshiqadi. Chunki uni maktabda yangi bilimlar kutadi.

Bugun darsda ham ustози Nodira Toirova “Kim bo'lsam ekan?” mavzusida qiziqarli ma'lumotlar bilan o'rtoqlashdi. Bolalar dunyoda turli kasb-hunarlar borligi va ularning har biri foydali ekanligini bilib oldilar. Qiziqarli bahs-munozarada o'quvchilar qaysi kasbga qiziqishi va kelajakda kim bo'lishi haqida aytib berdilar. Mirfayz maktabdan qaytayotganda ham do'stlari Behro'z va Xurshid bilan shu haqida suhbatlashdi.

– Behro'z, kelajakda me'mor bo'lmoqchimisani? Nega bu kasbni tanlading? – so'radi Mirfayz.

– Bobom bilan Buxoroga borganimda, u yerda baland minoralarni ko'rib, bu kasbga qiziqib qoldim. Katta bo'lsam, albatta, me'mor bo'laman. Binolarning rasmini chizaman va ularni qurish jarayonini boshqaraman deb o'zimga so'z berdim, – dedi Behro'z.

– Men esa dadamga oʻxshab muhandis-dasturchi boʻlmoqchiman. Bu hozirgi kunda eng kerakli kasblardan biri, – dedi Xurshid.

– Muhandis-dasturchi? U nima ish qiladi? – hayron boʻlib soʻrashdi bolalar.

– Kompyuter yoki mobil telefonlardagi koʻplab dastur va oʻyinlarning barchasini dasturchilar yaratgan. Men ham kelajakda foydali dasturlar yarataman, – dedi Xurshid.

– Men kelajakda robot yasayman. Robotsozlik toʻgaragiga qatnashganimdan beri shu haqida oʻylayman, – dedi Mirfayz.

Shunday qilib, ular kasb-hunarni oʻz qiziqishi, orzu-istagi, maqsadidan kelib chiqib tanlash kerak, degan xulosaga kelishdi.

Aziz bolajonlar, siz kelajakda qaysi kasb egasi boʻlmoqchisiz?

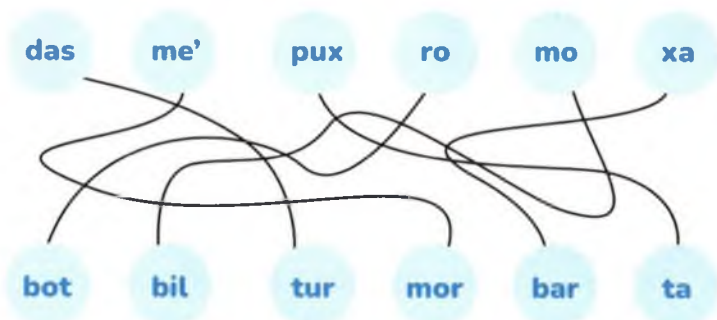
1. Mirfayz qanday bola ekan?
2. U nima uchun maktab tomon oshiqadi?
3. Maktabda bo'lgan bahs-munozara nima haqida edi?
4. Hikoya qahramonlari kelajakda kim bo'lmoqchi?

mohir qo'llar – o'z ishining ustasi, qo'li gul
puxta – mustahkam
tirishqoq – har qanday ishga astoydil harakat qiladigan, harakatchan
sidqidildan – astoydil, chin yurakdan

1. Matndagi bolalarning suhbatini rollarga bo'lib o'qing.
2. Bo'g'inlarni birlashtirib, so'zlarni toping.
3. Shu so'zlar ishtirok etgan gaplarni matndan topib o'qing.

Rasmga qarang. Bu narsalar qaysi kasblarga tegishli?

Maqolni o'qing.

**Ilmsizga ishonch yo'q,
Hunarsizga quvonch yo'q.**

Tez aytish.

***Darsda Nasim rasm soldi,
Nasim rasmga razm soldi.***

Hikoyani o'qing va mazmunini so'zlab bering. Siz kelajakda kim bo'lmoqchisiz? O'ylab ko'ring, siz tanlagan kasb-hunar atrofdagilarga qanday foyda keltiradi?

Rasm asosida sinfdoshlaringiz bilan suhbat quring.

Ayting-chi, ustoz va murabbiylarsiz hayotni tasavvur qila olamizmi? Nima uchun?

Ustozlar

Sizgadir yo'ldoshlar –
Ezgulik, bardoshlar,
Izingiz olqishlar, e'zozlar.
Daftarlar qatida,
Mehrlar yodida,
Nur bo'lib yashaysiz, ustozlar.
Siz bergan odobdan,

Kavsar Turdiyeva

Go'yoki oftobdan
Bahorga aylanar ayozlar.
Har sinf xonada
Mehribon onaday
Bizlarni qarshilar ustozlar.

Fan degan o'lkaga,
Bilimni yelkaga
Siz ortgach, qilamiz parvozlar.
Har kichik sarhadda,
Quvonib, albatta,
Umid-la boqasiz, ustozlar.

1. She'rda ustozlar haqida nimalar deyilgan?
2. Ayting-chi, nima uchun ustozlar nur kabi porlab yashaydi?
3. O'qituvchilar insonlar hayotida qanday o'rin egallaydi? Fikringizni izohlang.

ezgulik – yaxshilik
bardosh – chidam, sabr, toqat
qatida – orasida
sarhad – chegara, hudud

She'rni ifodali o'qing.
Qofiyadosh so'zlarni toping.

“Mening ustozim” mavzusida kichik matn tuzing.

Maqollarni o‘qing.
Mazmunini izohlang.

Ustoz – otangdek ulug‘.

O‘rganish – bir hunar,
o‘rgatish – ikki hunar.

Usta bo‘lsang ham,
ustozingni unutma.

Ustoz bilimli – shogird bilimli.

Fikrni davom ettiring.

Dunyoda o‘qituvchilar bo‘lgani uchun... .

She’rni ifodali o‘qing. Ustozlar haqida yana qanday she’rlarni yoddan bilasiz? Yod olgan she’ringizning sizga yoqqan bandini tushuntirib bering.

1. Rasmda kimlarni ko'ryapsiz?

2. Har bir kasb-hunar egasiga ta'rif bering.
3. Kasb-hunarning mohir ustasi bo'lish uchun nima qilish kerak? Fikringizni izohlang.
4. Darslikning ushbu bo'limida qanday ma'lumotlarga ega bo'ldingiz?

Hamma hunar sevimli

Olqor Damin

Hunarning yomoni yo'q,
Biri biridan ulug'.
O'qitmasa ustozlar,
Yo bo'lmasa oshpazlar,
Novvoylar non yopmasa,
Yo dehqon yer chopmasa,
Bastakor yozmasa kuy,
Yo cho'pon boqmasa qo'y,
Davolamasa doktor,

Rol o'ynamasa aktyor,
 Qo'shiq yozmasa shoir,
 Kitob etmasa noshir,
 To'qimasa to'quvchi,
 Yo tikmasa tikuvchi,
 Quruvchilar qurmasa,
 Sportchi yugurmasa...
 Kasb ko'p, xullasi kalom,
 Sanab bo'lmas nomma-nom.

Biri bo'lmasa agar,
 O'ylang, hayot ne bo'lar?!
 Biri biriga eshdir,
 Shu sabab ishlar "besh"dir.
 Yigitga oz yetmishi,
 Yuz hunarli – er kishi.
 Yoshlik yugurib o'tar,
 Kasb egallang, yosh do'stlar!

1. She'rda qaysi kasb-hunar egalari tilga olingan?
2. Hayotda qaysidir kasb bo'lmasa, nima bo'ladi deb o'ylaysiz?
3. Biri biriga eshdir,
 Shu sabab ishlar "besh"dir.
 Shoir bu misralar orqali nima demoqchi?
4. Shoir yoshlarga qanday maslahat beryapti?
5. She'r matnidan maqollarni toping.
 Ularning mazmunini izohlang.

Maqollar hosil qiling. Mazmunini izohlang.

???

Maqol aytish musobaqasini o'tkazing.

Tez aytish.

*Uchuvchi suzuvchini uchratdimi,
Suzuvchi uchuvchini uchratdimi?*

“Kasb-hunar gulshani” mavzusida kichik matn tuzing. Bugungi darsdan olgan taassurotlaringiz bilan o'rtoqlashing.

V bo'lim.

Eng katta boylik – salomatlik

Rasmlarga diqqat bilan qarang.
Rasm asosida fikringizni ayting.

Grippali

Muazzam Ibrohimova

Qish zahrini tugatmay,
Qorlar erimay hali
Bir aylanib kelay deb,
Yo'lga tushdi Grippali.
Chiqdi avval bekatga,
Maktab, do'kon, shirkatga.
Teatr, kino, oshxona,
Restoran, qahvaxona,
Bozorga ham bosh suqdi,
Bog'chaga burun tiqdi.

Yopishardi ommaga,
Keksa-yu yosh, hammaga.
Avrab ko'rar har kimni,
Yutsa, o'qir hukmni.

Der: – Qaqshasin tanangiz,
Yotib qoling barchangiz.
Harorat bo'lsin baland,
39-40, albat!

Dorilar achchiq, nordon,
Qiyinalasiz siz obdon.

Ignalar uzun nayza,
Yig'lasangiz ko'p maza!

Shamollashni o'tkazing,
Meni taxtga o'tqazing.

Rangi moviymi, oqmi,
Aslo taqmaning niqobni.

Kiyining yupun, yalang,
Kasal bo'lib, xo'b yayrang!

Isiriqni tutatmang,
Burunga malham surtmang.
Na'matak, asal, limon

Meni ko'rishar yomon!
Tutinsak qalin o'rtoq,
Yopishay sizga tezroq.
Obdon yotib qolsangiz,
Xursand qilasiz mani.
Kasalliklar sultoni –
Grippalijon, Grippali!

1. She'r nima haqida ekan?
2. Grippali qayerlarga boribdi?
3. Grippali qachon taxtga o'tira oladi?
4. Sizningcha, Grippalini xursand qilmaslik uchun nima qilish kerak? Fikringizni izohlang.
5. She'rda Grippali so'zi necha marta ishtirok etgan?

yupun – tanani yaxshi isitmaydigan, yupqa kiyim
avrab – aytganini qildirib
sulton – shoh

She'rni ifodali o'qing.
Qofiyadosh so'zlarni toping.

1. She'rni ifodali o'qing.
2. Qofiyadosh so'zlarni aniqlang.
3. She'r matnidan qarama-qarshi ma'noli so'zlarni toping.

Maqollarni o'qing va mazmunini izohlang.

ning

i – sog'liq.

sog'lig'i –

i.

butun bo'lsa, et bitar.

omon bo'lsa,

topilar.

She'rni ifodali o'qing. Tasavvuringizdagi Grippalining rasmini chizing.

Bizning yonimizda, ichimizda va atrofimizda “ko'zga ko'rinmas” butun bir olam borligini bilasizmi?

Olimlar narsalarni katta qilib ko'rsatadigan mikroskop yordamida ana shu ajoyib olamni kashf etdilar.

Bu olam vakillarini maydaligi uchun mikroblar yoki mikroorganizmlar (yunoncha “mikros” so'zi “kichik” degan ma'noni bildiradi) deb atadilar.

Suhrobjon va Mikrobjon

Saida Ibodinova

Suhrobjon – qo'shnimizning o'g'li. Do'mboqqina, shirinlikxo'r bolani ko'chamizda hamma yaxshi ko'radi. Ba'zida uning shirinlik yuqli, kir-chir yuz-

qo'llariga qarab: "Suhrobjon, yuz-qo'llaringni yaxshilab, sovunlab yuvib yursang bo'lmaydimi?" – desam, "Opajon, yuz-qo'lim top-toza-ku!" – deydi jilmayib.

Bir kuni Suhrobjon ertalab uyqudan uyg'ondi-yu, yostig'i yonida o'tirgan paxmoq sochli, xunukkina, tishlari shirinlikdanmi yoki boshqa narsadanmi qorayib ketgan mitti bolakayga ko'zi tushdi.

– Iye, – dedi Suhrobjon hayron bo'lib. – Sen kimsan?

– Men eng yaqin do'sting Mikrobjonman. Aslida meni hech kim ko'rmaydi. Sen menga yoqib qolding. Shuning uchun ham meni faqat sen ko'ra olasan, – dedi bolakay.

– Xo'sh, qo'lingdan nimalar keladi? Buyog'i ta'til bo'lsa, o'rtoq degani do'stini zeriktirmasligi kerak.

– Seni sira zeriktirmayman, – dedi bolakay yuvilmagan paxmoq sochlarini qo'li bilan taray turib.

– Faqat bir sirni aytib qo'yay, agar sen qo'lingni sovunlab yuvsang, cho'milsang, toza-ozoda yursang, men yo'qolib qolaman va hech qachon qaytib

kelmayman.

– Mayli, aytganingdan chiqmayman. Faqat men bilan qol. Hech kimga ko'rinmaydigan do'sting bo'lishi qiziq-da.

Shunday qilib, Suhrobjon Mikrobjon bilan do'st tutindi. Endi u yuz-qo'lini nomigagina chayib qo'yadigan, haftalab cho'milmaydigan odat chiqardi. Mikrobjon esa uning yelkasiga o'tirib olib: “Kel, qum o'ynaymiz, kel, mana bu tuproqni changitamiz”, – deya o'rgatgani-o'rgatgan edi. Suhrobjon yuvinmasdan, kir-chir yurgani sari Mikrobjonning bo'yi o'sib borardi. Bolakay kuni bo'yi do'sti bilan o'ynar, u nima desa, aytganini bajarardi...

1. Suhrobjon qanday bola?
2. Nima uchun Mikrobjonni faqatgina Suhrobjon ko'ra oldi?
3. Do'stlar nimaga kelishib olishdi?
4. Nima uchun Mikrobjonning bo'yi kun sayin o'sib borar ekan?
5. Siz Suhrobjonning o'rnida bo'lganingizda nima qilgan bo'lardingiz?

yuq – biror narsadan qolgan qoldiq
paxmoq – tartibsiz o'sib ketgan

1. Hikoyadan Suhrobjon va Mikrobbjonning suhbatini o'qing.
2. Mikrobbjonning tashqi ko'rinishini tasvirlovchi gapni topib o'qing.
3. Mikrobbjonning Suhrobjonga aytgan siri haqidagi gapni o'qing.

Tez aytish.

*Chang ko'chani changitib,
chuqur soyda cho'mildim.*

*Tuflining tagi tuproq,
Tozala Tolib tezroq.*

*Dorivor daraxt do'lana,
Mevasi dona-dona.*

Tez aytish nima?

Tez aytish – o'zbek xalq og'zaki ijodining bir turi.
Tez aytishda yanglishib ketish mumkin
bo'lgan ohangdosh so'zlar qo'llaniladi.

Hikoyani o'qing va mazmunini so'zlab bering.

Nima deb o'ylaysiz, Suhrobjon Mikrobjon bilan do'stlashib shunday ahvolga tushib qolishi mumkinmi?

II

– Ey, nima qilyapsan?
– dedi u bir kuni o'rikni yuvmoqchi bo'layotgan Suhrobjonga.

– Mevalarni yuvmasdan yeb bo'lmaydi.

– Be, kim aytdi?
Yuvmasdan ham yesa bo'laveradi. Kel, birga yeymiz.

Shunday qilib
Suhrobjon bilan Mikrobjon yuvilmagan o'rikni paqqos tushirishdi va uyquga yotishdi.

Ertalab qorni burab og'riyotgan Suhrobjon dodlab yubordi. Uning rangi dokadek oqarib ketgan, og'riq esa kuchaygandan kuchayardi. Xonaga yugurib kirgan onasi o'g'lining rang-ro'yini ko'rib, qo'rqib ketdi va:

– Necha marta aytaman senga qo'lingni sovunlab yuv, mevalarni yaxshilab chayib yegin, deb. Mana endi kasal bo'lib qolding, – dedi kuyinib va tez

yordam chaqirdi. Shifokor Suhrobjonning yuvilmagan yuziga, kir bosib qorayib ketgan qo'llariga qarab, bosh chayqadi.

– Hamma yog'ingni mikroba bosib ketibdi-ku, – dedi tanbeh berib.

Suhrobjonga mikroba so'zi tanish tuyuldi. So'ngra mitti do'sti yodiga tushib, uni qidira boshladi.

Mikrobjon to'shakning bir chetida o'tirar, uning bo'yi anchagina cho'zilib qolgan, o'siq tirnoqlari, qoraygan tishlari g'alati ko'rinardi. Suhrobjonni shifoxonaga olib ketishdi. U yerda bolakay Ozodaxon, Vitaminjon, Orastaxon degan do'stlar orttirdi. Mikrobjon esa Suhrobjon yuz-qo'lini sovunlab yuvib, cho'milib olgan kuniyoq g'oyib bo'ldi.

Kecha Suhrobjonni ko'chada ko'rib qoldim. Yuzi xuddi quyoshdek porlab turibdi. Baribir ozodalik yaxshi-da, nima dedingiz, bolajonlar?

1. Nima uchun Suhrobjonning qorni og'ridi?
2. Shifokorning bosh chayqashiga nima sabab bo'ldi deb o'ylaysiz?
3. "Rangi dokaday oqarib ketdi", deganda nimani tushundingiz?
4. Suhrobjon shifoxonada qanday do'stlar orttirdi?
5. Nima uchun Mikrobjon g'oyib bo'ldi?
6. Suhrobjonning yuzi xuddi quyoshdek porlab turishining sababi nimada?

paqqos – butunlay, qoldirmay
to'shak – yotish uchun solingan joy
xuddi – aynan, aniq

Rasm asosida kichik hikoya tuzing.

Maqolni o'qing va mazmunini yoriting.

Fikrni davom ettiring.

Sog'lom bo'lay desang...

Hikoyani o'qing va mazmunini so'zlab bering.

Abu Ali ibn Sino Buxoro yaqinidagi Afshona qishlog'ida tug'ilgan. U tibbiyot olamiga ulkan hissa qo'shgan mashhur tabib bo'lgan. Bobomizni G'arbda Avitsenna nomi bilan atashadi.

Abu Ali ibn Sinoning bizga qoldirgan merosi noyob xazinadir.

Ibn Sino ulashar davo

(O'gitar)

Po'lat Mo'min

Og'iz darvoza,
Uni tut toza.
Tirnoqdagi kir,
Har nega qodir.
Yurmoqlik iflos,
Kasalga asos.
Ozoda yurmoq –
Ko'p umr ko'rmoq.
Hid chiqsa tishdan,
Tish chiqar ishdan.
Yo'talsang, darhol
Tutgin dastro'mol.

Tozalik asli
Bilsang, gul fasli.
Tozalik yovin
Yengadi sovun.
Toza kiyinish
Emas qiyin ish.
Hatto soch tarash,
Sog'liqqa qarash.
Tish yuvsang oqshom,
Og'izga orom.
Pashshadan kasal
Tarqar har mahal.
Meva yesang, chay,
Aslo erinmay.
Yuvish, yuvinish,

O'ta muhim ish.
Kimki orasta
Bo'lmaydi xasta.
Ovqatda me'yor –
Sog'liqqa hamkor.
Yeb bo'lib ovqat,
Yugurma faqat.
Tundagi ovqat
Qilar betoqat.
Badantarbiya –
Kuch etar hadya.
Vaqtida orom
Etadi sog'lom.
Mehnatda chiniq,
Yashaysan tiniq.

1. Ibn Sino haqida nimalar bilasiz?
2. Yuqoridagi o'gitlarning qaysi biri sizga tanish?
3. O'qigan o'gitlaringizdan qanday xulosa chiqardingiz?

o'git – yo'l-yo'riq ko'rsatib aytiladigan gap, nasihat

hadya – sovg'a, tortiq, tuhfa

xasta – kasal, betob

yov – dushman, g'anim, raqib

orasta – tartibli, saranjon

She'r asosida rasmlarga mos o'gitlar topib o'qing.

Topishmoqlarning javobini toping.

Teg desam, tegmaydi,
Tegma desam, tegadi.

Qorong'i uyda o'ttiz sadaf.

Eshitadi, ko'rmaydi,
Ko'radi, eshitmaydi.

Kunduzi yonar,
Kechasi so'nar.

Katta-kichik besh o'rtoq,
Uyushsa, bo'lar to'qmoq.

Topishmoq nima?

Topishmoq – bu narsaning nima ekanligini uning xususiyatlari orqali topadigan o'yin turlaridan biri.

Topishmoqda narsa yoki hodisa boshqa narsa yoki hodisaga o'xshatish, o'zaro qiyoslash, taqqoslash orqali beriladi.

Salomatlik mavzusidagi o'gitlardan yod oling.

1. Rasmga qarang.
Bolaning kasal bo'lishiga nima sabab bo'lgan deb o'ylaysiz?
2. Sizningcha, kasallikning oldini olish uchun nima qilish kerak?

Chaqirilmagan tumov

Dilfuza Kamoljonova

Tashqarida qor bilan yomg'ir bir-biriga gal bermay yog'ib tursa, quvonib ketaman. Erta tongdan bog'cha yoki maktabga yo'l olgan bolalarning ust-boshiga qarayman. Boshiga qalpoq kiymaganining oldiga yaqin boraman. Qorni uyumlab og'ziga solganning ichiga kirib olaman-u, tomoshani boshlayman. Avval tomog'i, qulog'i, tishini og'ritaman. Keyin olov puflab, issig'ini chiqaraman. Har yo'talib, aksirganda, "Barakalla! Yashavor!" – deb qo'yaman. Aqli kirib, o'zini ehtiyotlashni o'rganmaguncha, ta'zirini beraman. Muolaja ignasi jonimni og'ritib, meni haydab solmaguncha, quloqsiz bolakaylarning ichida shodon yashayveraman. O'tgan hafta Erkatoyning ichiga kirib oldim. O'zi ham zo'r bola ekan-da. Onasining gapiga kirmadi. Shifokor yozib bergan

dorilarni vaqtida ichmadi. O'jarligidan quvonib, o'z yo'linga sola boshladim:

– Dori berishsa, ichmayman, deb xarxasha qil, hammaning e'tibori senda bo'ladi. Igna sanchmoqchi bo'lishsa, jim turma, qattiq yig'la, shifokor yomon bola ekan, deb igna sanchishdan voz kechadi, – dedim. Erkatoy ham so'zimni yerda qoldirmadi. Shundanmi, bir-ikki hafta o'tsa hamki, tuzalmadi. Holdan toygan onasi oxiri tez yordamni chaqirdi. Erkatoyning issig'ini o'lchab, shifoxonaga olib ketishdi. Shifoxonalarni yomon ko'raman-da.

Erkatoyga igna sanchganlarida jonim og'rib ketdi. Xayriyatki, u yerdan arang qochib qutuldim. Gapga kirmaydigan biror-bir "quloqsiz"ni topmasam bo'lmaydi.

Uning xayolidan shunday o'ylar kechgancha, ko'chada bir o'zi qolib ketdi. Hech bir bolani kasal qila olmaganidan qattiq jahli chiqdi.

Ayting-chi, bolajonlar, nimaga Tumov yovuz niyatiga yetolmadi?

1. Hikoya nimaning tilidan aytilgan?
2. Tumov haqida nimalarni bilib oldingiz?
3. Nima uchun Tumov quvonibdi?
4. Tumov nega yovuz niyatiga yetolmadi?

tumov – shamollash
muolaja – davolash

xarxasha – injiqlik
arang – zo'rg'a

Matndan quyidagi so'zlardan boshlanadigan
gaplarni topib, ularni davom ettiring.

Qorni uyumlab...

Muolaja ignasini...

O'tgan hafta...

Shifokor yozib...

Maqollar hosil qiling.

qiyin, kelishi, kasalning, oson, ketishi;
yaxshi, yomoni, yo'q, kasalning;
tanga, tonggi, davo, havo.

Tez aytish.

Tovuq sovuqda sovqotadimi?
Sovuqda tovuq sovqotadimi?

Hikoyani o'qing va so'zlab bering.

1. Darslikning ushbu bo'limidan nimalarni bilib oldingiz?
2. Bo'limdagi qaysi asar sizga ko'proq yoqdi? Nima uchun?
3. Tasavvur qiling, siz shifokorsiz. Sog'lom bo'lish uchun qanday tavsiyalar ishlab chiqasiz?
4. Nima deb o'ylaysiz, kun tartibiga rioya qilish salomatlikka ta'sir ko'rsatadimi? Fikringizni izohlang.

1. Rasmga qarang. Sog'lom bo'lish uchun qaysi mahsulotlar foydali hisoblanadi?

2. Siz qaysi mahsulotlarni ko'proq iste'mol qilasiz?
3. Berilgan she'rdan ortiqcha misralarni toping.
Nima uchun bu misralarni ortiqcha deb o'ylaysiz?

Yuvish, yuvinish
O'ta muhim ish.
Kimki orasta,
Bo'lmaydi xasta.
Kiyining yupun, yalang,
Kasal bo'lib xo'b yayrang!
Isiriqni tutatmang,
Burunga malham surtmang.
Badantarbiya –
Kuch etar hadya.
Vaqtida orom
Etadi sog'lom.

Berilgan gaplarni diqqat bilan o'qing.
Gaplarda qanday o'zgarishlarni sezdingiz?

1. Shifokor Erkatoyning yuvilmagan yuziga, kir bosib qorayib ketgan qo'llariga qarab, bosh chayqadi.
2. Suhrobjonga igna sanchganlarida jonim og'rib ketdi. Xayriyatki, u yerdan arang qochib qutuldim.

She'rd a tushib qolgan so'zlarni mazmunga moslab qo'ying va o'qing.

Kasallikni quvamiz

Zulfiya Mo'minova

erta

sog'lom

sovun ila

barmoqlar

_____ turib tong sahar,
Tishimizni yuvamiz.
Tishlarning orasidan,
Mikroblarni _____.
Xushbo'y hidli _____,
Qo'limizni yuvamiz.

yuvamiz

kasallikni

quvamiz

_____ orasidan,
_____ quvamiz.
Erinmaymiz boshdan to,
Tirnoqqacha _____.
_____ hayotimizdan,
Kasallikni quvamiz.

Fikrni davom ettiring.

Sog'lom bo'lish uchun men...

"Salomatlik – tuman boylik" mavzusida kichik matn tuzing.

VI bo'lim.

Bir-birini kuzatadi fasllar

1. O'ylab ko'ring, har bir faslning qanday ziynati bor?
2. Ular bir-biridan nimasi bilan farq qiladi?

Har fasl – asl

Po'lat Mo'min

Har bitta fasl –
O'zicha asl.
Bo'linishgan teng,
Mazmunlari keng.

Har biri uch oy,
Kunlar – oqar soy.
O'tishar asta,
Orzu-havasda.

Qarang, gul bahor –
Ming fazilat bor.
Quyosh kulsa soz,
Pishiradi yoz.

Kuz kelgan chog'da
Meva mo'l – bog'da.
Qish fasliga boq,
Libosi oppoq.

O'tib to'rt fasl,
Boshlar yangi yil.
Demak, to'rt fasl –
O'zicha asl.

1. She'rni o'qish jarayonida ko'z oldingizda qanday manzara jonlandi?
2. O'ylab ko'ring, har faslning qanday ziynati bor?
3. Nima uchun shoir

Har bitta fasl – O'zicha asl, deb ta'riflayapti?

1. She'rni ifodali o'qing.
2. Qofiyadosh so'zlarni aniqlang.
Shu so'zlar ishtirokida gaplar tuzing.
3. Har faslga beshtadan izoh bering.

She'r nima?

She'r – ohang jihatdan ma'lum bir tartibga solingan, his-tuyg'u ifodasi sifatida vujudga kelgan hayajonli nutq.

Qofiya – misralarning oxirida keladigan ohangdosh so'zlar.

She'rni yod oling.
O'zingiz tug'ilgan faslning tasvirlang.

1. Topishmoqning javobini toping.

Kelib ketar bir yilda,
To'rt og'ayni har xilda.

2. Rasmga e'tibor bering. Undan nimalarni bilib olish mumkin?

3. O'ylab ko'ring, nima uchun yil fasllari almashadi?

"Fasllar nega almashadi" audiomatnini diqqat bilan tinglang.

1. Nega fasllar almashuvi insonlarni hayratga solgan deb o'ylaysiz?
2. Yer o'z o'qi atrofida aylanishidan qanday hodisa yuz beradi?

3. Yer Quyosh atrofida bir marta aylanishidan-chi?
4. Nima uchun Quyosh nurlari Yerga bir tekisda tushmaydi?
5. Quyosh nurlari Yerga to'g'ri tushganda yerda qanday o'zgarishlar bo'ladi?
6. Quyosh nuri qiya holatda tushganda-chi?
7. Fasllar almashuviga sabab nima ekan?
Fikringizni izohlang.
8. Xazonrezgilik nima?

1. Audiomatnni qayta eshiting.
2. Berilgan gaplar ketma-ketligini aniqlang.

Yer sharsimon shaklga ega bo'lib, uning yuzasiga Quyosh nuri bir tekisda tushmaydi. Yer bir tomonga og'gan holatda aylanishi sababli esa fasllar almashinuvi yuzaga keladi.

Bilasizmi, Yer o'z o'qi atrofida aylanishidan kecha va kunduz almashinadi. Yer Quyosh atrofini bir marta aylanib chiqishiga esa bir yil vaqt ketadi.

Qadim zamonlardan beri fasllar almashinuvi insonlarni hayratga solib kelgan.

Quyosh osmonda baland ko'tarilganda, uning nurlari Yerga to'g'ri tushadi. Shu sababli, uni kuchliroq qizdiradi va Yer yuzi issiq bo'ladi.

Quyosh nurlari Yerga qiyalab tushganda, Yerni paypaslab o'tib ketgandek bo'ladi. Bunday holatda Yer yuzida sovuq turadi.

Rebusni yeching. Hasharotlar nomini toping.

+ **chi**

+

i

xon +

i

+

Qishda uyquga ketadigan hayvonlar nomini toping.

Q -

+

xon

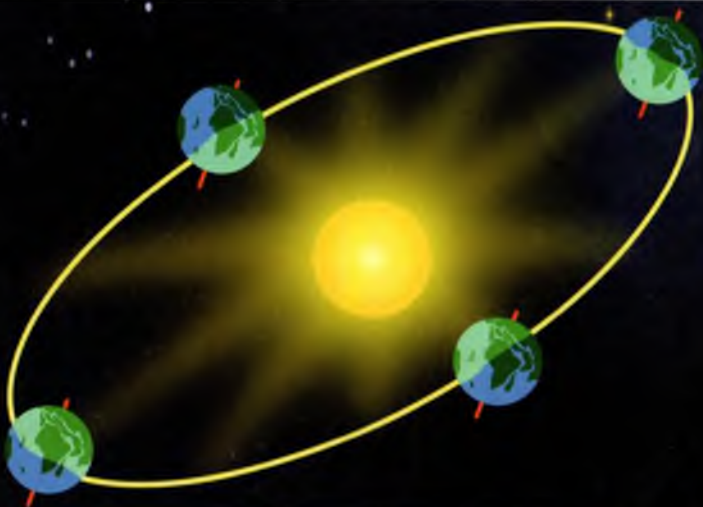

+

Ekvator – bu bizning sayyoramizni ko'ndalangiga bo'lib turgan xayoliy chiziq. Ekvatorga qanchalik yaqin bo'lsa, o'sha yer shunchalik issiq bo'ladi, chunki Yerning bu qismiga quyosh yaxshi nur sochadi. Shimoliy va Janubiy qutblarga quyosh nuri kamroq tushadi, bu yerda muz va qor hatto yozda ham erimaydi.

21-mart hamda 23-sentabrda kun va tun davomiyligi tenglashadi.

22-iyunda kunning davomiyligi eng uzun, tunning davomiyligi qisqa bo'ladi.

22-dekabrda esa tunning davomiyligi eng uzun, kunniki esa aksincha.

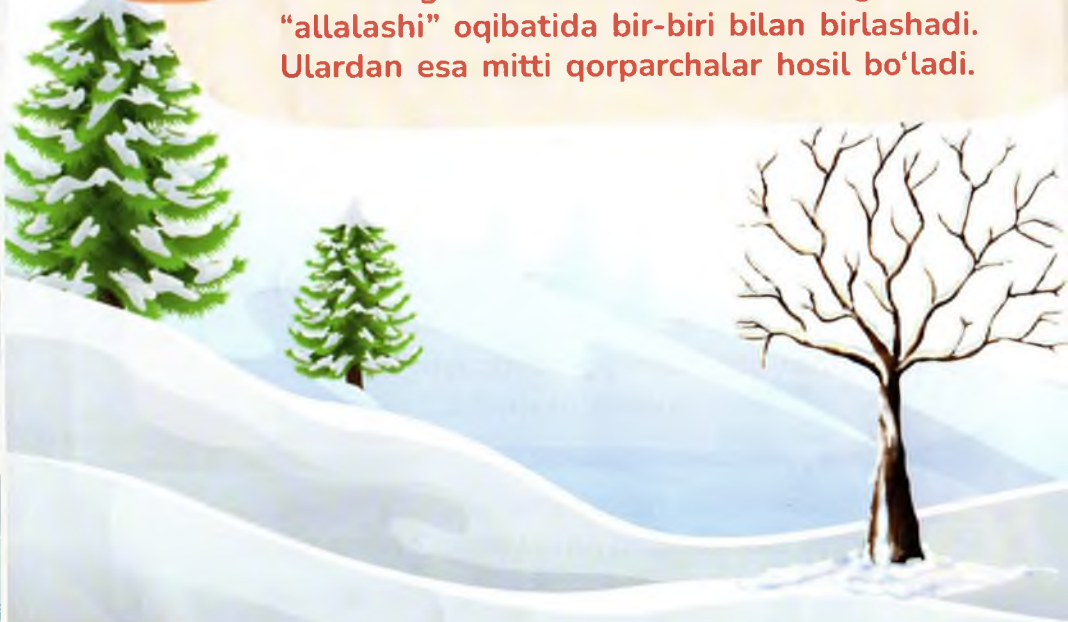
Fasllar haqida qiziqarli ma'lumotlar toping. Sizga qaysi fasl ko'proq yoqadi? Nima uchun? Fikringizni izohlab kichik matn yozing.

1. Topishmoqning javobini toping.

Yozib kumush poyandoz,
Sovuqda elar shakar.
Sharbatsiz yasar novvot,
Toping siz bermay shahar.

2. Qor qanday hosil bo'ladi?

Qor – bu suv tomchilarining muzlagan holati. Suv bug'lari qattiq sovuqda muzlaydi. Muzlagan kristalchalar shamolning “allalashi” oqibatida bir-biri bilan birlashadi. Ulardan esa mitti qorparchalar hosil bo'ladi.

Qishning ko'rpasi

Dilfuza Shomalikova

“Fasllar almashishi qanday maza! Qish kelsa, qorni kutamiz, qor yog'sa, Yangi yilni. Ammo allaqachon qish boshlangan bo'lsa-da, qor yo'q. Qaniydi gup-gup etib laylakqor yog'sa! Chana uchardik, qorbobo yasab, qorbo'ron o'ynardik”, deya xayolimda o'zim bilan o'zim gaplashardim.

Kutilmaganda yelkamga qo'l tashlandi. O'girilib qarasam, bobom! Ularni achomlab oldim. Shu payt qushlarning ovozi eshitildi. Yuqoriga qaradik, osmonda aylana shaklidagi qushlar galasi ko'rindi.

– Qushlarning parvozi pastlasa, qish yaxshi keladi, – dedi bobom.

– Rostdanmi? – dedim ularga tikilib.

– Albatta, o'g'lim, albatta-da.

– Keyin qor ko'o'o'p yog'adimi?

– Shunday... keyin yer qor ko'rpasini yopib, uyquga ketadi.

– Voy, yerning ham ko'rpasi bo'ladimi-a?!

– Bo'lmasam-chi! Qor ko'p yog'sa,

g'allamiz mo'l, dasturxonimizda non to'kin-sochin bo'ladi.

– Nima, non qordan yasaladimi?

Bobom kuldi.

– Qor zaminga darmondori. Unga kuch beradi. Keyin hosilga baraka kiradi. Faslning hikmati ham shu.

Bobom qo'llarini duoga ochdi, men ham. Zum o'tmay, qishning qahri bilindi. Burunni chimchilab oladigan izg'irin turdi.

Ertalab uyg'onganimda yer-u osmon oppoq edi. Bo'ralab qor yog'ardi. Bobomning yotog'i tomon yugurdim. Ular romli ayvonda hovliga termilgancha xayol surardi...

1. Bobo va nabira suhbatini o'qing.
2. Qish fasliga qanday ta'rif bera olasiz?
3. Qishning gashti nimada deb bilasiz?
4. Qishning ko'rpasi haqida nima deya olasiz?
Uning foydasi haqida so'zlab bering.
5. Qishki o'yinlarni sanab bering.
6. O'ylab ko'ring, bolalar qishki o'yinlar o'ynayotganlarida qanday xavfsizlik qoidalariga amal qilishlari kerak?

gala – to'da

qahri – qattiq achchiqlanish, g'azab

zum – juda qisqa fursat, lahza, on

bo'ralab – shiddat bilan

termilmoq – ko'z uzmasdan qarab turmoq

Maqollarni o'qing va mazmunini izohlang.

1.

ning qahri –

ga baraka.

2.

ning

i – yozga

3.

yog'di –

yog'di,

yog'di –

yog'di.

4.

–

bilan

Shimoliy davlatlar qatorida turadigan Norvegiyada qor kuz faslidan boshlab bahorgacha yog'ishi mumkin. Ba'zan ko'chalarda kuchuklar odamlarni chanada tortib ketayotganini ko'rasiz. Afrika davlatlarida esa qish iyun, iyul va avgust oylariga to'g'ri kelar ekan. Yoz fasli bo'lsa, dekabr, yanvar, fevral oylari hisoblanadi. Bu yerda yil bo'yi quyosh porlab turadi. Hech qanday sovuq bo'lmaydi. Afrika xalqi qorni faqatgina muzlatgichlarda ko'rishlari mumkin.

Tez aytish.

Qahraton qishning qahri qarg'ani quvontirdi.

Qishda qatiq qattiq qotib qoldi.

Fasllar haqida qiziqarli ma'lumotlar toping. Sizga qaysi fasl ko'proq yoqadi? Nima uchun? Fikringizni izohlab kichik matn yozing.

Yashiringan so'zni toping.

B+A+T+H+O-T+R

Topgan so'zingizga ta'rif bering.
Uning o'rniga yana qanday so'zni qo'llasa
bo'ladi?

Ko'klamjon

Quddus Muhammadiy

Bir kun qishda O'ktamjon,
Qaydasan deb Ko'klamjon?
Chiqibdi dala-bog'ga,
Termilibdi har yoqqa.
Va boribdi qirg'oqqa,
Chaqiribdi Ko'klamni,
Yasantir deb o'lkamni.
Ko'klam, Ko'klam, Ko'klamjon!
Qayoqdasan ko'rkamjon?

Yerda maysa ko'k marjon,
Boychechak, qoqio'tjon,
Chuchmoma, gunafshajon,
Ko'rishamiz, ayt, qachon?
Ayt, Ko'klamjon, qaydasan?
Tog'lardami, soydasan?
Yoki katta o'rmonda
Va yo baland osmonda?
Sog'inib qoldim, uzoq,
Kela qol ko'klam, tezroq!
O'zi ko'rinmay bir choq,
Ko'klamjon debdi quvnoq:
– Ona yerda yotibman,
Kuchlar yig'ayotirman.
Kuch olib yerdan, o'rtoq,
To'yib dam olib, o'rtoq,
Mart oyida turaman,
Olam bo'ylab yuraman.
Seni borib ko'raman,
Guldastalar beraman.
Yo'qlaganingga rahmat,
Sizlar bilan men har vaqt.
Yayrab debdi O'ktamjon: –
Tezroq uyg'on, Ko'klamjon.

1. She'r nima haqida ekan?
2. O'ktamjon Ko'klamjonni qidirib, qayerga chiqdi?
3. Ko'klamjon kelishi bilan qanday o'zgarishlar bo'lar ekan?
4. She'rda qaysi gullar nomi tilga olingan? Siz yana qanday gullarni bilasiz?

1. O'ktamjon Ko'klamjonga murojaat qilgan satrlarni toping.
2. Ko'klamjonning so'zlarini she'rdan topib o'qing.

Topishmoqlarni o'qing va javobini toping.

1. Bola kelar, bola kelar,
Ilk mehr ola kelar.
Silab-siylab daraxtlarga,
Guldan marjon taqa kelar.
2. Osmon chirog'i
Yondi-yu, o'chdi.

3. Katta chelak teshildi,
Undan ko'p suv to'kildi.
4. Olti oyoqli, qizil ko'ylakda,
Qora xollari yarashar juda.

Berilgan rasmlar asosida bahorning xususiyatlari haqida gapiring.

Tez aytish.

*Ko'm-ko'k kurtak, ko'katlar
Ko'klamga ko'rk ko'rsatar.*

Gunafshaning gullari gurillabdi, gullabdi.

She'rni ifodali o'qing. Siz bahorni qanday tasavvur qilasiz? Kichik matn tuzing.

Rasm asosida kichik matn tuzing.

Sarlavhani o'qing. Sizningcha,
Yoz qayerga berkinadi?

Yoz qayerga berkinadi?

Boris Snegurenkov

Qachonlardir yer yuzida hamisha Yoz bo'lgan ekan. Bu juda ham g'aroyib ekan: yer momiqday yumshoq, daryolarning suvi iliq bo'lib, daraxtlar yam-yashil barglarini hech qachon yerga to'kmas ekan. Bu hol Qishning qattiq xafa bo'lgunicha davom etibdi.

– Bu nima degan gap? – debdi u ranjib. – Yoz, qachon qarasang Yoz, ozgina ham uyat bo'lishi kerak-da.

Qish shunday deb, Yozni ta'qib qilishga tushibdi. Yoz qishdan qo'rqib o'zini yerga tashlagan ekan, yer uni yaxlata boshlabdi. Daryoga tushsa, daryo muzlari bilan uni o'rab ola boshlabdi.

– Endi nima qilsam ekan? – debdi Yoz tobora sovqotib. – Nahotki qishdan yashirinishimning iloji bo'lmasa?

Shu payt daraxtlarning kurtaklari Yozga so'z qotishibdi:

– Yozjon, bag'rimizga kel. Biz seni Qishdan yashiramiz!

Yoz daraxt kurtaklarining bag'riga kirib, Qishning qahridan jon saqlabdi. Qish qishligini qila-qila oxiri ketibdi. Quyosh kulib, irmoqlar yana qo'shiq aytibdi. Daraxtlarning kurtaklari bo'rtib, birin-ketin ochilibdi. Ular ochilishi bilan Yoz yana erkinlikka chiqib, yer yuziga tushibdi. O'shandan buyon Yoz Qish kelayotganida daraxtlarning kurtak-novdalari ichiga yashirinib olar, u ketishi bilan yana yer yuziga tushar ekan.

Odamlar shuning uchun daraxtlar yangidan barg yoza boshlagan paytlarida "Bahor keldi – yoz keldi", deyishar ekan...

1. Nega Yoz bekinishga majbur bo'ldi?
2. Yoz qayerga yashirindi?
3. "So'z qotishibdi" deganda nimani tushundingiz?
4. Nima uchun odamlar "Bahor keldi – yoz keldi", deyishar ekan?

ta'qib qilmoq – ketidan quvmoq, izidan bormoq
kurtaklari bo'rtmoq – kurtak chiqarmoq
ranjimoq – xafa bo'lmoq
yaxlatmoq – muzlatmoq

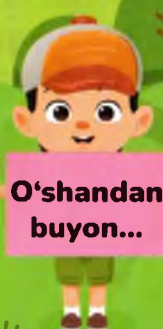
Hikoyadan quyidagi so'zlardan boshlangan gaplarni topib o'qing.

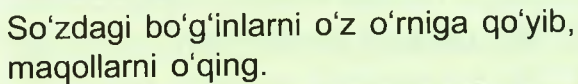
Bu juda ham...

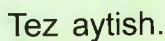
Yoz o'zini...

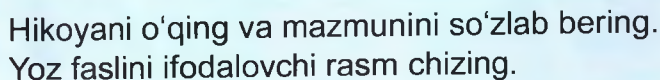
O'shandan buyon...

ning Qish ni ku — qirq li tur.

Yozda yogʻan yoz
yomgʻin, deb xatir
atrofga yopqirib
yozda yogʻan yoz

1. Topishmoqning javobini toping.

Daraxtlarning barglari,
Rang olar oltin misol.
Qay faslda, ayt, Muslim,
Yuz beradi shunday hol?!

2. O'ylab ko'ring, nega bu faslni oltin
kuz deb ataymiz? Fikringizni izohlang.

Kuz

Shuhrat

Tongda turib bog'ga kirdim,
Miltillar qirov.
Go'yo tunda ko'kdan shakar
Spgandek birov.

Erta bahor ekkan edim
O'n besh tup ko'chat.
Bargin to'kib, yosh novdasi
Qolibdi faqat.

Yozning issiq kunlariga
Beribdi bardosh.
Agar qishga chidam bersa,
To'ladi bir yosh.

Uch yil o'tgach, deyman: – Do'stlar
Bog'ga marhamat!
Qaytar chog'i meva tutay,
To'ldirib savat.

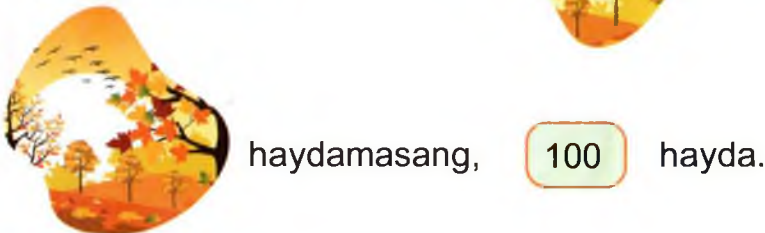
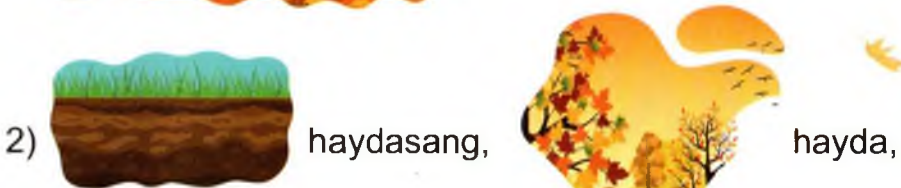
1. She'r kimning tilidan aytilgan?
2. Shoir bog'ni qanday tasvirlayapti?
3. Sizningcha, nima uchun kuzda daraxtlarning bargi to'kiladi?
4. She'rda yana qaysi fasllar tilga olingan?
5. Nima sababdan shoir bu fasllarni tilga olgan deb o'ylaysiz? Fikringizni izohlang.
6. She'rdagi "ko'k" so'zining o'rniga yana qanday so'zni qo'llash mumkin?
7. "Kuz ne'matlari" deganda nimani tushunasiz? Misollar keltiring.

miltillar – zo'rg'a ko'rinayotgan
qirov – sovuq ta'sirida paydo bo'ladigan
 qorsimon zarralar
bardosh – chidam, sabr, toqat
chog' – vaqt, payt, kez, on
momiq – yumshoq

1. She'rni o'qing.
2. She'r matnini gaplar bilan ifodalang.
3. Maqollarni o'qing va mazmunini izohlang.

She'rni yod oling.

1. Kichik guruhlarga bo'lining va o'zingizga nom tanlang.

Fasllar**Qish****Bahor****Yoz****Kuz**

2. Bu bo'limda tanlagan nomingizga mos qanday asarlar bilan tanishdingiz?
3. Rasmga qarang. Rasmdagi ma'lumotlardan foydalanib, guruh nomiga ta'rif bering.

4. Har bir faslda qanday bayramlar bo'ladi?

She'ni rollarga bo'lib o'qing.

Qish yaqin

Rauf Tolib

Quyonga dedi Ayiq:

- Buncha shoshasan, qiziq?
- Qish kelar qilich qayrab,
Qandoq o'tiray qarab?
- Qish g'amini yeyapman.
- To'xta, nima deyapsan?
- Qish degani bir kecha...
- Unday emasdir hecham.
- Bir uxlab tursang, bahor!

- Bahorgacha ko'p gap bor...
- Qishli, qirovli kunda
- Ovqat so'rayman kimdan?
- Qanaqa qish, ey ahmoq? –
- Darg'azab bo'lar maymoq.
- Qishdan qo'rqmaysiz, demak...
- Gap qaytarma, tirmizak.

1. O'ylab ko'ring, nega ayiq qish haqida bunday fikrda bo'ladi?
2. Qishki uyquga ketadigan jonivorlarga misollar ayting.

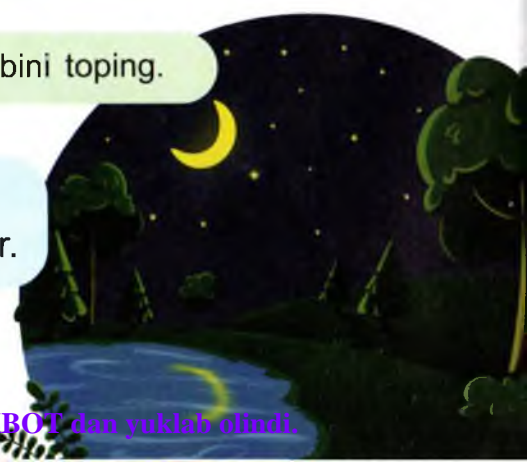
Ayiqlar bahorgacha xotirjam uxlashi uchun kuzda yaxshi boshpana topishi lozim. Ayiq ancha yirik hayvon bo'lgani sababli qishda oziq topishi, qalin qor ichida yurishi qiyinlashadi.

Agar u kuzda o'zida yetarlicha yog' to'play olmasa, qishki uyquga yotmaydi. Och ayiq qishda tajovuzkor bo'lib qoladi. Bunday ayiqlar insonlar hayoti uchun ham xavfli.

Topishmoqning javobini toping.

Og'a-ini ming botir,
Ko'm-ko'k gilamda yotur.

Qishda oq gul,
Bahorda suv sochadi.
Yel esganda,
Tumtaraqay qochadi.

Kodlangan harflarni aniqlang va so'zlarni o'qing.
Topgan so'zlaringiz bilan gaplar tuzing.
Oila a'zolaringiz yordamida yangi
"Kodlangan so'zlar" jadvalini tuzing va
kodlangan harflar yordamida so'zlar hosil qiling.

1. – QOR

2.

3.

4.

5.

6.

7.

B	A	L
O	R	Q
I	Sh	Ch

Mundarija

IV bo'lim.

Hunar – zar, kasb – gavhar.....	4
1-dars. Hunarmandchilik turlari.....	5
2-dars. Har kasbning o'z o'rni bor.....	10
3-dars. Yosh musavvir.....	14
4-dars. Kasbning yomoni yo'q.....	18
5-dars. Sharaflı kasb.....	23
6-dars. Bo'lim yuzasidan takrorlash.....	26

V bo'lim.

Eng katta boylik – salomatlik.....	29
1-dars. Ehtiyot bo'ling!.....	30
2-dars. Ko'zga ko'rinmas olam.....	34
3-dars. Ko'zga ko'rinmas olam.....	38
4-dars. Mashhur tabib bobomiz.....	41
5-dars. Tumovdan saqlaning.....	45
6-dars. Bo'lim yuzasidan takrorlash.....	48

VI bo'lim.

Bir-birini kuzatadi fasllar.....	51
1-dars. Har faslning o'z ziynati bor.....	52
2-dars. Fasllar nega almashadi?.....	54
3-dars. Qish zavqi.....	58
4-dars. Zumrad bahor.....	63
5-dars. Yoz, seni sog'indik!.....	67
6-dars. Oltin kuz.....	71
7-dars. Bo'lim yuzasidan takrorlash.....	74

Darslik holati haqida ma'lumot

Nº	O'quvchining F. I. Sh	O'quv yili	Darslik olingan vaqtdagi holati	Sinf rahbarining imzosi	Darslik qaytarib berilgan vaqtdagi holati	Sinf rahbarining imzosi
1	<i>Abdulkarimov Bilaldir</i>					
2						
3						
4						
5						
6						

**Darslikni olish va o'quv yili oxirida uni qaytarishda
yuqoridagi jadval sinf rahbari tomonidan
quyidagi mezonlarga muvofiq to'ldiriladi**

Yangi	Darslikning holati a'lo darajada
Yaxshi	Muqovasi butun, kitobning asosiy qismidan uzilmagan. Barcha sahifalar mavjud, butun, yirtilmagan, yelimi ko'chmagan
Qoniqarli	Muqovasi ezilgan, shikastlangan, kitobning asosiy qismidan qisman ajralgan va foydalanuvchi tomonidan tiklangan. Qayta tiklash ishlari qoniqarli. Yirtilgan sahifalar yopishtirilgan, ba'zi sahifalari yirtilgan
Qoniqarsiz	Muqovasiga chizilgan, kitobning asosiy qismidan to'liq yoki qisman yirtilib, uzilgan, qoniqarli tiklangan. Sahifalari yirtilgan, ba'zi sahifalari yo'q, bo'yalgan, ifloslangan, tiklash mumkin emas

Bilim

U.B.Aydarova

O'qish savodxonligi

2-sinf

II qism

Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun darslik

"Novda Edutainment"

Toshkent – 2023

Muharrirlar

*M. Nishonboyeva, Sh. Muslimova,
Sh. Ergasheva*

Badiiy muharrir

A. Sobitov

Musahhih

X. Serobov

Rassomlar

A. Pan, M. Sulaymonova

Kompyuterda sahifalovchi

Sh. Axrorova

Nashriyot litsenziyasi AI №158. 07.07.2023-yilda original-maketdan bosishga ruxsat etildi. Bichimi 70×100/16. Kegli 14 n/shponli.

"Arial" garnituras. Ofset bosma usulida bosildi.

Mashinada yengil bo'rlangan (Machine Finished Coated) 80 g/m² qog'oz.

Shartli b.t. 5. Hisob-nashriyot t. 1,52.

Adadi 626 981 nusxa. Buyurtma raqami 23-515.

"O'zbekiston" NMIUda chop etildi.